

יבוא, יצוא ומה שביניהם סקירות וחידושים בענייני חוק ומשפט עו"ד גיל נדל, ראש תחום יבוא, יצוא וסחר בינלאומי במחלקת מיסים

הנחית פרקליט המדינה בעניין ענישה פלילית של תאגידים

גיל נדל, עו"ד, חן בן חיון

בדין הישראלי קיימים חיקוקים המטילים חובות התנהגות על תאגידים. חיקוקים אלו אף מקנים לרשויות האכיפה סמכות לנקוט במכלול פעולות, לרבות העמדת התאגיד לדין פלילי והטלת סנקציות פליליות בגין הפרת חובות אלה.

לאחרונה, פורסמה הנחיה מטעם פרקליט המדינה, שמטרתה להתוות את מדיניות התביעה בשיקולי העמדה לדין של תאגיד. ההנחיה אף קובעת שכחלק משיקולי ההעמדה לדין יש לבחון אם התאגיד מקדם תרבות ציות לחוק. עבירה המבוצעת במסגרת תאגיד עשויה, בנסיבות מסוימות, לנבוע מכשל נקודתי במנגנוני הפיקוח התאגידיים, ובנסיבות חמורות יותר היא עשויה ללמד על כשל נרחב בתרבות הציות וכיבוד הוראות הדין בתאגיד. ככל שהנסיבות מלמדות על כשל נרחב, מתעצם משקלו של האינטרס הציבורי בהעמדת התאגיד לדין.

נקודת המוצא היא, שככל שקיימת תשתית משפטית וראייתית להעמדת תאגיד לדין, וקיים אינטרס ציבורי בהעמדה לדין את התאגיד, יש להעמידו לדין, אלא אם מכלול נסיבות העניין אינו מצדיק את העמדתו לדין. במסגרת בחינת שאלת העניין לציבור בהעמדת התאגיד לדין, יש לבחון, בין היתר, את השיקולים המנויים להלן:

- א. חומרת העבירה ונסיבותיה - ככל שאלו חמורות יותר, כך יגבר האינטרס הציבורי שבהעמדה לדין.
- ב. מאפייניו של התאגיד החשוד - יש לבחון אם מדובר בתאגיד המספק שירות לציבור; מרכזיותו של התאגיד במשק; היקף פעילותו ועסקיו; חיוניות השירותים המסופקים על ידי התאגיד וכדומה. ככל שפרמטרים אלו מתקיימים, כך יגבר האינטרס הציבורי שבהעמדה לדין.
- ג. מידת הכשל בתרבות הציות לחוק בתאגיד - ככל שהנסיבות מלמדות על כשל נרחב בתרבות הציות וכיבוד הוראות הדין בתאגיד, מתעצם משקלו של האינטרס הציבורי בהעמדת התאגיד לדין.
- ד. מידת המעורבות של נושאי משרה בכירים בתאגיד בביצוע העבירה - כאשר מעורבים נושאי משרה בכירים בביצוע העבירות, בין אם באופן אקטיבי ובין אם במודעות בלבד, ככלל, לא ינתן משקל לקיומה של תכנית אכיפה פנימית.
- ה. מידת שיתוף הפעולה של התאגיד עם החקירה ומידת תרומתו לחקירה - גילוי מרצון ושיתוף פעולה עם פעולות החקירה אינם מקנים חסינות מהעמדה לדין של התאגיד. יחד עם זאת, יש לתת משקל משמעותי לנסיבות הנוגעות למידת שיתוף הפעולה של התאגיד עם החקירה על כל שלביה, וכן ינתן משקל למידת התרומה שהייתה לשיתוף הפעולה של התאגיד עם החקירה.

1. הפגיעה שתיווצר כתוצאה מהעמדתו לדין של התאגיד - במקרים חריגים, שיקולים של פגיעה בגורמים קשורים לתאגיד שאינם מעורבים בעבירה, כתוצאה מנקיטת הליכים פליליים כנגד התאגיד, יובאו בחשבון בשלב ההחלטה אם להעמיד לדין את התאגיד.
2. אמצעי אכיפה חלופיים - קיומם של אמצעי אכיפה חלופיים להעמדה לדין פלילי, שנקיטתם יכולה למצות את האינטרס הציבורי ביחס לתאגיד באותן נסיבות, עשוי להיות שיקול לאי העמדה לדין של התאגיד.
3. חילופי שליטה בתאגיד או שינוי מהותי באופי פעילותו של התאגיד - חילופי שליטה בתאגיד עשויים להישקל כשיקול בהעמדתו לדין של התאגיד בהתאם לנסיבות העניין.
4. עברו הפלילי של התאגיד - יש להביא בחשבון את עברו הפלילי של התאגיד וכן הליכי אכיפה נוספים שהתנהלו נגדו.
5. חברה בפירוק - ישנם מקרים בהם התאגיד שביצע את העבירות נמצא בהליך פירוק והוא מצוי במצב גרעוני ונעדר כל נכסים. מצבים אלו עשויים להשליך על מידת האינטרס הציבורי בהעמדה לדין וניהול הליך פלילי נגד התאגיד.

ההנחה מבהירה כי במקרים מסומים ניתן יהיה להימנע מהרשעת התאגיד ולהסתפק בהתחייבותו להימנע מביצוע עבירה, אם כאשר לצד התחייבות זו יציג התאגיד תכנית מפורטת שבנה, הכוללת קיומו של ממשל תאגידי תקין המחיל תכנית אכיפה פנימית ושינויים ארגוניים מתאימים, אשר ימנעו אפשרות לביצוען של עבירות דומות בעתיד. ככלל, עצם קיומה של תכנית אכיפה פנימית אינו מקנה כשלעצמו לתאגיד פטור מאחריות פלילית. קיומה של תכנית אכיפה פנימית יישקל כשיקול מקל עם התאגיד, רק כאשר יהיו קיימות ראיות לכך שתוכנית האכיפה היא **אפקטיבית**, ונלווית לה בפועל תרבות ארגונית המעודדת התנהלות עסקית אתית ומחויבות לציות לדין.

נבהיר כי קיומה של תכנית אכיפה פנימית בתאגיד אינה בעלת צורה או תוכן אחידים. על כן, על כל תאגיד להתאימה למאפייניו, ובכלל זאת לגודלו, היקף פעילותו ומגזרי הפעילות שלו.

מאפיינים וקריטריונים של תכנית אכיפה אפקטיבית

1. תכנית האכיפה מבוססת על הערכת התאגיד לגבי גורמי הסיכון העיקריים של התאגיד להפרות דין, בהתאם למאפייניו של התאגיד.
2. תכנית האכיפה קובעת עקרונות פעולה ונהלים למניעה ואיתור של עבירות פליליות בתחומים שזוהו כנקודות תורפה בכל הנוגע לביצוע עבירות.
3. הדרגים הבכירים בתאגיד מכירים את תוכנה של תכנית האכיפה ופועלים ליישומה בהתאם לתפקידם.
4. גורם בכיר בתאגיד הוגדר ומונה כאחראי על תכנית האכיפה.
5. התאגיד מקיים מנגנוני הדרכה ועדכון ביחס לעקרונותיה ונהליה של תכנית האכיפה עבור עובדיו ונושאי המשרה וכן, בנסיבות המתאימות, עבור גורמים קשורים לתאגיד.
6. התאגיד נוקט אמצעי פיקוח ובקרה סבירים להבטיח את יישומה של תכנית האכיפה.
7. התאגיד מבצע הערכה בעניין יעילותה של תכנית האכיפה, ומבצע הערכת סיכונים מחודשת לחשיפתו לאחריות פלילית, תוך התאמת מנגנוני האכיפה הפנימית בהתאם.

8. התאגיד מקיים מנגנונים המאפשרים דיווח של עובדים וגורמים אחרים על הפרות חוק בתאגיד, ובכלל זאת מנגנוני דיווח אנונימיים.
9. תכנית האכיפה הפנימית מקודמת ונאכפת באופן עקבי בתאגיד תוך נקיטת אמצעי משמעת נגד גורמים מפרי חוק בתאגיד או גורמים הכושלים בפיקוח.

* * *

הסקירה לעיל הינה בבחינת תמצית. המידע הכלול בה נמסר למטרות אינפורמטיביות בלבד ואין במידע כדי להוות ייעוץ משפטי. לקבלת פרטים נוספים, אנא פנו לעו"ד גיל נדל - ראש תחום יבוא, יצוא וסחר בינלאומי במחלקת מיסים. בדוא"ל Gill.Nadel@goldfarb.com ו/או בטלפון 03-6089979.